Enric Cassasses - Radionica prevođenja poezije u Malom Pašmanu - Pau Sanchis Ferrer

Pisati naglas i govoriti pismom

Uz izbor pjesama Enrica Casassesa

Izbor iz djela Enrica Casassesa (Barcelona, 1951.) kakav ovdje slijedi tek je jedna od mogućnosti. Uzmemo li u obzir da je riječ o autoru koji je objavio mnoštvo zbirki i nešto manje diskova s audio-zapisima svoje poezije, dvadesetak mahom kratkih pjesama ne čini se bogznašto. Tako bi bilo kada bi se poezija prodavala na vagu, kao riba na zadarskoj peškariji. Nasreću, ovdje se radi o riječima, riječima koje u primatelja izazivaju različite utiske i koje prenose brige i boli autora ili nekoga tko mu je jako sličan.

U tom smislu, nužan bi bio izbor iz „9072 neepska stiha“ „brze pjesme“ Uh (1997.), čega ovdje nema. S druge strane, može dostajati tek jedan sonet iz zbirke Tots a casa al carrer (1992.), kao što je ovdje zastupljen tragični epilog. Dovoljna je čak i pjesma u prozi od dva reda iz zbirke A la panxa del poema en prosa que no hi neva ni hi plou (2013.), kadra uhvatiti trenutak tišine između sunca i mjeseca, vjetra i utihnulih ptica. Tišine tek napuknute ili prije svega napuknute zvukom autoceste u podlozi. Kako bilo, ovdje će čitatelj naći dvadesetak Casassesovih pjesama u hrvatskom prijevodu, s radionice u Malom Pašmanu (3.–5. svibnja 2019.).

Dopustite mi jedan savjet: ne osuđujte Casassesovu poeziju na tišinu. Možete ovo, naravno, i zanemariti, no treba reći da je njegova poezija prije govorena, nego pisana, ili bolje, da je „pisana naglas“. Casasses drži da je poezija „umjetnost riječi praćena zvukom i intonacijom, pokretom i pozom, gdje je papir tek partitura[1] . Usmenost, ostvarenje stiha u riječi izgovorenoj savršeno moduliranim glasom što serijski odzvanja; rijetke kretnje, uvijek precizne (ona ruka što prodire zrakom kao da zabija nož za rezanje stihova u srce publike); oči što netremice gledaju sve nazočne i ona nemarna vanjština, duga kosa, vezana ili raspuštena ili pokrivena cilindrom (kao u Carrollova Ludoga Šeširdžije, po definiciji pjesnikinje Dolors Miquel iz Lleide[2]), komotna odjeća i sitni podočnjaci od pusta čitanja; usmenost je, kažem, zaglavni kamen poezije Enrica Casassesa.

eISSN 1847-7755; doi: 10.15291/sic/1.10.lt.6

Igra riječi, glasovne figure, uporaba i razrada metričke tradicije, polifonija, diskurzivnost, slike stvorene zadivljujućom maštom postaju jezik (pisani jezik) koji mora biti izgovoren. Odatle moja sasvim očita preporuka: čitajte kako volite pjesme koje slijede, u sebi ili naglas, no potražite Casasses na Spotifyu[3] , njegove snimke na Youtube-u[4] ili izbor njegovih pjesama na portalu Lyrikline[5] . Nećete se pokajati.

Među pjesmama koje slijede, la manera més salvatge – najdivljiji način (Lou Reed pozdravlja iz pozadine), naslovna pjesma jednoga od najslavnijih Casassesovih diskova, prava je ljubavna objava moći riječi. Ima neku „nimalo ciljanu dorečenost“, o kojoj govori pjesnikinja Míriam Cano u jednom novijem portretu Casassesa:[6] Naoko nenamjerno, kao da prepričava što mu se događa ili što osjeća, Casasses, istovremeno duhovan i ironičan, svojom poezijom prenosi dojam autentičnosti, dojam da je ono što kazuje upravo ono što treba kazati.

Ne tražite u tome sustav, jer „revolucija će nastupiti dezorganizirano ili je neće biti“, no nemojte misliti da je kaos opreka redu jer ćete pritom zalutati. Red je manjak slobode, a sloboda je ono što izmiče i čemu težimo. Jedna Casassesova pjesma, od onih kojima se ovdje ne bavimo, naslovljena je upravo Pertanyo a la llibertat – Pripadam slobodi, a završava stihom posuđenim od pjesnika i modernističkoga slikara Santiaga Rusiñola, koji savršeno izražava ono što želim reći: „rob sam onoga što bježi“.

Enric Casasses uvijek se slobodno kretao svijetom poezije. Kao čitatelj, lišen akademskoga korzeta, napajao se naizgled međusobno dalekim i heterogenim referencama. Kao prevoditelj, prenio je u katalonski glasove Williama Blakea, Maxa Jacobsa i Giordana Bruna, između ostalih. Kao pisac, dugo je vremena kročio marginama kontrakulture, a čak i kada je postigao priznanje kritike i publike, znao je ostati dovoljno klizak i nastaviti slobodno stvarati.

Prekrasan dokaz tome zadnje je njegovo djelo, El nus la flor, iz kojega u ovome izboru imamo nekoliko naslova, izdavački pothvat koji, uz tekstove, uključuje autorove crteže i novi CD, u suradnji s pijanistom Danielom Ariñom i sopranisticom Mariom Mauri. Novi je to ključ u konceptu zbirke pjesama što evocira a ponekad i vjerno reproducira izvornu svesku u kojoj je Casasses pisao i crtao.

Kako je čitatelj dosad mogao shvatiti, nije jednostavno otvoriti vrata u široko polje Casassesove poezije, niti nam je to želja. Ne želimo ni bježati od proučavanja njegova djela, već samo naznačiti neke aspekte, polazeći od onoga što imamo pred sobom. Upravo zato citirat ćemo još jedno njegovo razmišljanje o poeziji: „Umjetnost jezika teži tome da pomoću značenja stvori glazbu. Da ponese razum u ples, da tako kažemo. Riječ je o čistom užitku što ga nosi istina. Uvijek nova. A istina izgovorena ili pokazana riječima izvire iz dva, tri tuceta zvukova iz usta u ritmovima koji spajaju oblike što rimama mjere tonove i ponajprije nešto znače…“.[7]

Istina što izvire iz Casassesovih stihova plod je pozorna pogleda na vlastiti život, a iz te se stvarnosti potom uzdiže da postane bujica slika i evokacija, lizerginska bujica (Casasses će ovako definirati neke svoje pjesme, govoreći o svojim počecima, u ozračju psihodeličnog antifrankizma sedamdesetih u Barceloni): Velika pjesma ljudskosti / barem moje / jest da sada živimo u tijesnu stanu (Que dormim, 2002.).

Casasses je pjesnik kojemu se vjeruje, autentična pogleda i romantična duha, i upravo zato podsjeća, na primjer, na Jacinta Verdaguera,[8] ali ne na autora epskih Canigó ili Atlàntida, već intimne poezije u kojoj se talože neke ljudskije boli. Dok čitamo Casassesa, pred nama je bol, ljubav, sjećanja, misli jednoga čovjeka i također vještina pjesnika koji zavidno vlada jezikom i književnim formama. No ne treba mu pritom pridavati pozornost koja prelazi granice nužnoga, jer ironija i dosjetka također imaju svoje mjesto: „Može se reći da istančanost književnosti poezije i umjetnosti pisanja gleda postići to da se čovjeku živo fućka za književnost i umjetnost i poeziju i pisanje“.[9]

najdivljiji način

odjavi se (objava)

dezorganiziraj se rekoh si dezorganiziraj se i sučeli se i ne dopusti da ti ne daju činiti po tvom i ne dopusti da ti to pokušaju zabraniti, izbriši se s popisa, ne daj se uhvatiti ni u koju mrežu, ne prijavljuj se ni u što, ne prijavljuj se nigdje, reci što misliš svugdje, čini po svom, priključi se drugovima uza se, no pritom se ne organiziraj, ne organizirajte se, revolucija će nastupiti dezorganizirano ili je neće biti.

ljubav

majmuni vode ljubav i čine štošta drugo ali ljudi samo vode ljubav, sjede na ljubavnim stolicama i pričaju ljubavne priče, leže na ljubavnim madracima – ili na ljubavnim slamaricama – i šiju ljubavnim iglama i ljubavnim koncem, i iz ljubavi hodaju miljama daleko i grade civilizacije i ruše carstva i zalijevaju biljke, ljubav pokreće i ljubav zaustavlja.

»dichterliebe«

Dođi, ako želiš. I pokazat ću ti

selo svoje, mada više nije isto,
od prvih vrata pa sve do zadnjeg vrta,
od vodenice pa do kuće gospodske
sve bješe sretnije, življe, ubogije,
s jednoga prozora stizala nam pjesma
koja pratila je akorde šest žica,
lišće bukve u ples tjerao je lahor
a tu u blizini nikakva bukvika,

sve mi bješe novo, djeca, tovar, mačke,

dok ti mi ne reče zar ne vidiš, čovječe?

u mojem smo selu! Jesi za večeru?

2 pjesme

Prvo

bi da nađeš pjesmu koja već je bila tu

koja čim je čuješ

već ti zvuči znano

a zatim

bi da stvoriš, da izmisliš svoju pjesmu

sasvim novu i dosad neviđenu

koja otvara jedno eto, lijepo i novo za dušu

a usto bi htio

da jedna drugu prate

od riječi do riječi.

ljudske zavrzlame

u planini pred ruševnom kućom

uz osmijeh

kažeš da odlaziš

sama

a osmijeh

prijeđe u plač a plač

naprasno stane

vidjela si nešto

sitno češljasto lišće

pa se bacaš na zemlju i kopaš

trgaš komad korijena
pružaš mi ga a ja
pred tvojim ozarenim licem
grizem ga i sisam. Otkrila si
sladić.

-1

muze kažu

šuti i slušaj

– Čujte, dajte mi sve.

– Sve?
– Sve. Osim jednog.
– Osim jednog?
– Osim jednog. Osim ovog.
– Osim ovog?
– Osim ovog. Ovog mi spremite.

praznovjerje, tako

Ko dijete htjedoh cigo kamarški bit

il šepat fino, baš ko pravi dasa,
il znat sa praćkom… A onda kad stasah,
kila nabacit, da lijepo budem sit,
ne pretio, tek sit, i da budem nosač,
ko oni nekoć, grubijan, nevježa,

da svijetom lutam, bez ičeg, bez noža,
bosonog sasvim, i onda tek postat
na peru meštar, stopostotan pjesnik,
e da mi je drugi, a ne ovaj lik.

uvis kod voda

Pet čula kao pet budnih Adama (Vicent Andrés, Ciutat a cau d'orella)

Pod žutom žaruljom

od dvadeset pet vata
u hodniku
mati glača
dok ja vidim pute
i ceste
na pločama poda
i putujem
daleko.
Nešto posve neiskorjenjivo u meni odbija

drugi zakon, strašan zakon
termodinamike.
Jedna muha sleti na rječnika hrbat,

gledam je dok pitanja se roje
a ona začas opet poleti.
Sad mi je posvetiti godine odrastanju

i tjeranju strahova.

s prozora

Kad mi rano izjutra neka ptica – vrabac – zacvrkuće s vijenca nad prozorom, osjetim radost, poput one što je pruža prijateljstvo, što je pruža star i već zato voljen znanac. Kad u ponoć začujem ljudske glasove dolje na ulici, kao da me spopadne strah od neznanog, od nečeg posve neznanog i novog.

Life's but a walking shadow

… signifying nothing

Nije teško ni čudno pomisliti da je život, kako kaže ovaj, trica smišljena u bunilu mentalne zakinutosti, da, ali… ali kad riba pliva pod površinom mora pa požuri i žuri sve više i više i stremi uvis pa odjednom iskoči iz mora i načas, blistajući na suncu, poleti… skidamo kapu krasnoj mašti gore spomenutog idiota pa u tome tražimo značenja.

najdivljiji način

Način najdivljiji,

najdivniji i najdrevniji
gibanja tijela, način
najistančaniji i najmišićaviji,
najbliži Materiji
Koja Je Izvor Jer Izvor Jest,
pokret tijela najuvredljiviji
od svih i, da, kada hoće,
najljubavniji pokret
jest riječ i govor.

epilog

Srce grada razvaline,

sva su sela napuštena
rad bujice il praznine
sva su sela razrušena
i temelji grada starog,

tko tanjure krši, lupa,
nitko ne zna, sve do jednog,
na deki sve više rupa,
dvaput sada triput daje,

mutanata sila snova,
s tijelima što vidno sjaje,
djeca kreću sad iznova

djetinjstvu što jednom traje
umrijet u pljesku dlanova.

... zglobovit lutak stare izrade pada mu iz džepa u blato na putu pokraj zida i nakon deset... tisuću... godina lutak se budi u šumi velebnih stabala bujne trave visoke paprati raznobojna cvijeća gljiva koje samo što ne zbore pa ga strese lahor sav od misli zvukova podražaja milovanja... i tu ustane... pokrene se... pozdravi...

Sunce baš je zašlo, mjesec tek što nije izašao, vjetar je stao, utihnule ptice, bijaše to čas čiste tišine, tek daleka rika autoceste.

Nema seizmografa ili ga ja nemam da izmjerim mir, nepomičnost ove nutrine, to jest utrobe ove planine što mi je zašla u kosti.

Nakuplja mi se – drukčije rečeno – velika gvalja napola prožvakana života koja neće ni gore ni

dolje, gruda života koju ne mogu reproducirati jer mi fali intelektualna sposobnost ultrazvuka pa to moram riješiti drukčije: umjesto da je reproduciram, ispljunut ću je.

Ne pljuj, kaže mi on, jer je zemlja suha i velika je opasnost od požara!

nesrazmjer

Da barem mogu ne reći ništa…

uzmaknuti malo i
odljubiti se pa gledati.
Tada bih krenuo

selom od sedam kuća
po oporoj padini brijega
na čijem vrhu urušava se zamak,
znajući odakle dolazim, kamo idem
i zašto ti nosim ovo pismo.
Da barem mogu ne reći ništa,

tek tada bih te vidio.

stih

Strašna bol

nastava ove riječi
al to ne priječi
da mi pijan klošar
odjeven u prnje
mirnom rukom
blagoslov udijeli.

nema filozofije

Da nema niti je bilo filozofije, profesorima je teško priznati, ali pravi učitelji to znaju.

Što više znam tebe, više znam sebe, nema greške. S tobom nema greške jer što me više gledaš, to se više gledam.

Stari su govorili da je tama odsustvo svjetla. Moderni – romantici –, da tama jest. Ipak, i jedne i druge to zanima jer u njoj nečeg ima.Svi misle da imaju svoju filozofiju, ali to si tek utvaraju. Zapravo imaju stav i lonac na vatri.

Ako ima nečeg ljepšeg od ljubavi, poći ćemo onamo držeći se za ruke.

[1] Ovu definiciju nalazim na stranici diskografske kuće La casa calba, u sklopu najave sljedećega Casassesova diska.

[2] Miquel, Dolors, „El copalta d'en Casasses", Avui (Barcelona), 21. listopada 2004, str. VII.

[3] Ondje ćete zasad naći albume u suradnji s Pascalom Comeladeom (La manera més salvatge, 2006 i N'ix, 2011), disk snimljen s Triuletom (Tira-li l'alè, 2012) i El nus la flor, iz 2018., s glazbom pijanista Daniela Ariña i glasom sopranistice Marie Mauri.

[4] Casassesovih je snimaka na Youtubeu toliko da ih ovdje neću nabrajati. Ovdje za ilustraciju navodim tek link za La manera més salvatge, s istoimenog albuma.

[5] Na Lyriklineu ćete naći izbor od deset pjesama koje recitira Casasses bez glazbene pratnje, usto i prijevod na veći broj europskih jezika.

[6] Cano, Míriam, „Una finestra a cent per hora. Enric Casasses", u: Sèniors poètics, Barcelona, Institució de les Lletres Catalanes, 2017.

[7] Casasses, Enric, „Der Schlußreim o el plaer plaer", Caràcters és una revista de llibres, n. 62, hivern 2013, València, Universitat de València

[8] Gregori, Alfons, „L'Enric no el pot parar dingú! Notes sobre la ideología estètica de Casasses", Caràcters és una revista de llibres, n. 62, hivern 2013, València, Universitat de València

[9] Casasses, Enric, El nus la flor, Barcelona, Edicions Poncianes, 2018.

Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License